

*Al zeyt ghy uyt den ooge,
ghy bent uyt myn herte niet*

**Amsterdamse brieven uit
het Rampjaar 1672**

Judith Brouwer
Cross Over/Taakunie Scriptieprijs
Leuven
16.01.'09

**AL ZEYT GHY UYT
DEN OOGHE, GHY BENT
UYT MYN HERTE NIET**

**AMSTERDAMSE BRIEVEN UIT HET
RAMPJAAR 1672**

JUDITH BROUWER

Universiteit van Amsterdam

NEDERLANDSE BRIEVEN IN ENGELS ARCHIEF

- Kaapvaart
- Oorlogen
- Ca. 38.000 brieven
- *High Court of Admiralty*
- *National Archives - Kew (Londen)*

HET MATERIAAL

- Derde Engelse Oorlog (1672-1674)
- Rampjaar 1672
- Ca. 1000 brieven
- Privé en zakelijk
- Uitgaande en inkomende
  - ↳ 70% lagere klasse
- Scriptie:
  - 31 brieven
  - Amsterdam, mei 1672
  - Bestemming Curaçao

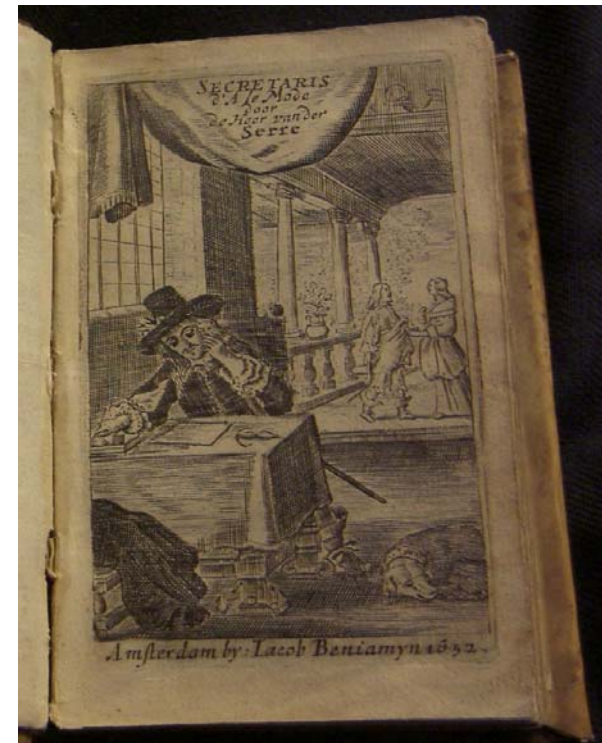
SCHRIJVEN IN HET 17^e-EEUWS ONDERWIJS-PROGRAMMA

- Geletterdheid en scholing
  - Hoge alfabetiseringsgraad
  - Amsterdam rond 1670: 70% mannen, 44% vrouwen
- Schrijfonderwijs
  - Lezen, schrijven, rekenen
  - 'Passieve leesvaardigheid'
- Briefschrijven in het onderwijscurriculum

BRIEVENBOEKEN

- *Ghemeene Seyndt-brieven* - Heyman Jacobi (1^e dr. 1597)
- *Nederduytse secretaris* - Daniël Mostaert (1635)
- *Fatsoenlicke zendbrief-schryver* - Jean Puget de la Serre (1651)

HEYMAN JACOBI *GEMEENE SEYNDT-BRIEVEN*

- Inleiding (verkooppraatje)
- Brieftheorie
- Voorbeeldbrieven
- Aanspreekvormen
- Raadsels/spreuken/
stichtelijke wijsheden
- Contracten, obligaties, e.d.

WISSELWERKING BRIEVENBOEKEN - CORPUS

- Patronen en prioritering gegevens
  - Openingswoorden: gezondheid
  - Oorlog
  - Persoonlijk nieuws
  - Andere route/behouden vaart
  - God: behouden vaart
  - Afsluiting
- Speelruimte conventie - eigen inbreng
  - Bijzondere omstandigheden
  - Vergelijking
- Rol en invloed derden

PUBLIEKSSCHRIJVER

- Drukbezochte plaatsen
- Cliëntele
- Witte vlek

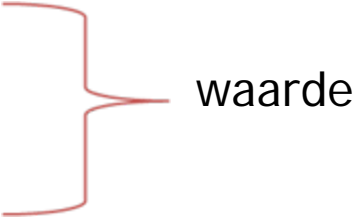

Laat god looven al in amsterdam den 29 may 1692
 'h
 Ieer lieve ende leuende loon pieter dircalle nachghewilticheit
 en vriendelicheit groetenlike dienst delys om in licten met
 en dat ictel in moeder hantelien pieters en in licten licten
 tien dircalle en post amsterdams met haer kinderen in
 noch teghenwoordicht in goede gheschickheit sijn wij dan
 ten de goede godt gheue toe voor sijn ghemade doch alsoe
 wij van haer verhoopen dat get met in mijn lieve
 loon soek mede so is weder get anders get loont ons
 van haer loet sijn om te haeren dat meest godt die
 een kinder van alles is doch alsoe ictel met haer
 hoop dat godt de geue in mijn leuende loon die
 ghemade van wedden een goede gheschickheit weder in

Laat god looven al in amsterdam den 03 1692
 Ieer lieve ende leuende man jans wedlike nachghewilticheit
 en vriendelicheit groetenlike dienst delys om in licten
 weder dat ictel in ghyshouwen amsterdams jans en mijn licten
 er loertien met haer kindt en mijn licten licten
 met haer kinderen in teghenwoordicht loenten noch
 in goede gheschickheit sijn ictel danc de goede godt van sijn
 ghemade doch alsoe ictel altyt met haer verhoopen dat get
 met in mijn leuende soek mede so is weder get anders
 get loont mijn van haer loet sijn om te haeren dat meest
 godt die een kinder van alles is doch alsoe ictel met haer
 ten hoop dat godt de geue in die ghemade van wedden
 een goede gheschickheit weder op al in wedden tot zaligheit
 verhoopen lict en dat ictel in van met een licten

*Al zeyt ghy uyt den ooge, ghy bent
uyt myn herte niet*

Amsterdamse brieven uit het Rampjaar 1672

- Unieke bron
  - Geletterdheid/scholing
  - Brievenboeken
  - Derden
  - Leemte
-
- waarde